

مراحل پیش بینی شده برای راه اندازی بورس ارز

دکتر ابراهیم علی رازینی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

ابرار اقتصادی

در نیمه دوم سال ۱۳۹۰، وقتی دامنه سودآوری در ارز و طلا از معامله گران، سفته بازان و حرفه ای ها به افراد عادی تسری یافت و عامه مردم هم آماده شدند زندگی معمول خود را رها کنند تا با فروش دارایی های دیگر خود به معامله ارز و طلا روی آورند، نوسانات گسترده ای در بازار ارز و طلا اتفاق افتاد که تا به امروز نیز آثار آن ادامه دارد و این امر سبب گردید تورم لجام گسیخته ای پدیدار شده و فعالیت های تولیدی را در شرایط نااطمینانی قرار دهد.

برای مقابله با شرایط مذکور، یکی از راهکارهای احتمالی که برای تثبیت آن می توانست مورد توجه قرار گیرد راه اندازی بورس ارز بود. ولی مقامات اقتصادی در اقدامی دیگر مرکز مبادلات ارزی را بوجود آوردند که تا حدودی کارکرد بورس ارز را داشته باشد. منظور از راه اندازی این مرکز دستیابی به دو هدف اصلی بود. هدف اول جلوگیری از نوسانات ارز از طریق فروش ارز بر مبنای ۲ درصد زیر قیمت بازار آزاد ارز بود و هدف دوم نیز تامین ارز متقاضیان واقعی ارز و واردکنندگان کالاها و خدمات بود. حال با گذشت زمان و بازبینی عملکرد این مرکز شاید این سوال مطرح شود که آیا مرکز مذکور کارایی لازم را در تخصیص ارز داشته است؟ و اینکه آیا این مرکز می تواند برای دوره بلند مدت به فعالیت خود ادامه دهد یا اینکه سازوکار مناسب و جایگزین برای آن همانا راه اندازی بورس ارز است؟ چنانچه پاسخ سؤال اخیر مثبت باشد، سؤال دیگری مطرح می شود که فرآیند و مراحل مناسب برای راه اندازی بورس ارز چگونه می تواند باشد؟ برای پاسخ به این سؤال بی مناسبت نیست که اشاره ای به ساختار پیشنهادی و مراحل راه اندازی بورس ارز که قبل از ایجاد مرکز مبادلات ارزی مقرر شده بود، داشته باشیم. شایان ذکر است که این مراحل در حال حاضر نیز می تواند مورد توجه قرار گیرد.

مرحله اول راه اندازی بورس های ارزی بر اساس گواهی سپرده است و به این صورت است که بازار تعریف شده ای در عرضه و مبادلات ارز خارجی در کشور تعریف می شود که تقاضای سفته بازی نتواند در این بازار ورود کند. در این مرحله فعالان بازار می توانند به معامله گواهی سپرده های ارزی اقدام نمایند. گواهی های سپرده ارزی با اخذ تاییدیه توسط صادرکننده از بانک عامل و بانک مرکزی وارد

ساختار عرضه بورس ارز می‌شود و روبه اجرایی آن مشابه معاملات بروات پولی و ارزی می‌باشد. در معامله گواهی ارزی، ارز مورد معامله قرار نمی‌گیرد، بلکه اوراق صادر شده از سوی بانک مربوطه بر پایه میزان عرضه و تقاضا و به نرخ روز مورد معامله قرار می‌گیرد. در واقع گواهی ارزی عبارت است از: اعتبار اسنادی‌ای که از سوی بانک برای ایجاد سهولت در مبادلات تجاری صادر می‌شود.

همان‌طور که اشاره شد، در مرحله اول راه‌اندازی بورس ارز بازار تعریف شده‌ای از عرضه و تقاضا تعریف می‌شود که بتواند قیمت تعادلی ایجاد کند. منظور اصلی از بازار تعریف شده این است که کسانی که تقاضای واقعی ارز دارند، باید مشخص شوند. در حقیقت تمام شرکت‌هایی که در سال‌های گذشته بر اساس بودجه‌های خود نیاز به مواد وارداتی، مواد اولیه، کالاهای سرمایه‌ای، طرح‌های توسعه و امثال این‌ها داشتند، تقاضاکنندگان واقعی هستند و دستگاه‌های متولی می‌توانند این مسئله را که این شرکت این میزان ارز را نیاز دارد، احراز کنند. به محض آنکه این نیاز احراز می‌شود، وی می‌تواند خرید ارز را در بورس ارز ارائه کند. در حقیقت دیگر در این بازار، سفته بازی مطرح نیست، هر کسی تقاضای شخصی خود را اعمال می‌کند؛ نیازهای دیگر نیز به همین شکل قابل احراز هستند.

در مرحله اول عرضه و تقاضای واقعی بر اساس شرایط تعریف شده فقط در خصوص گواهی سپرده ارزی صورت می‌گیرد و لذا نیازی به حضور بانک مرکزی در بورس ارز وجود ندارد. در مرحله دوم قراردادهای آتی ارز نیز به مبادلات بورس ارز اضافه می‌شود. در این قراردادها بانک مرکزی به عنوان عرضه‌کننده، این اوراق را با سررسیدهای مختلف به سرمایه‌گذاران واگذار می‌کند. در نتیجه قرارداد با سررسید سه ماهه، شش ماهه، نه ماهه با نرخ‌هایی که می‌تواند مبنای نرخ شناسه نرخ نقدی بازار بورس باشد، تعریف می‌شود. در مرحله دوم بخش زیادی از تقاضای کاذب به صورت خودکار حذف می‌شود، به این دلیل که به جای دلار فیزیکی قرارداد آتی ارز جایگزین می‌شود، یعنی ما عملاً مدیریت دلار را با ریال انجام می‌دهیم و این بزرگ‌ترین تحول در ساختار نظام بانکی و بانک مرکزی خواهد بود. مرحله سوم راه‌اندازی صندوق‌های سپرده ارزی است. راه‌اندازی صندوق‌های سپرده ارزی به ارز خارج شده از بازار کمک کند تا این ارزها را به چرخه جریان ارزی کشور برگرداند که با نرخ سود مشخص روی انواع سپرده‌های ارزی این کار انجام می‌شود.